

Sanat Tarihi Araştırmaları Dergisi



ARKEOLOJİ - RÖLEVE - RESTORASYON
EPIGRAFI-ANTROPOLOJİ-MÜZİK-TİYATRO
TEOLOJİ - FOLKLOR

Sayı : 12 1993 -1994 - İstanbul
KDV Dahil

Sahibi ve Yazı İşleri Müdürü : Enis KARAKAYA
Teknik Müdür : Tolunay TİMUÇİN
Genel Sekreter : Yavuz TİRYAKİ
Yayın Kurulu : Şebnem AKALIN
Ahmet Vefa ÇOBANOĞLU
Selda (Kalfazade) ERTUĞRUL
Özkan ERTUĞRUL
Danışmanlar : Prof. Dr. Semavi EYİCE
Prof. Dr. Ara ALTUN
Prof. Dr. Selçuk MÜLAYİM
Doç. Dr. Baha TANMAN
Yrd. Doç. Dr. Hüsamettin AKSU

Dizgi-Mizampaj : Metin KARAKAYA 212 54 55
Film : Cem Has Grafik 512 40 40
Baskı : Örünç Matbaası 528 42 68

Reklamlar :

Arka dış kapak (Renkli) 25.000.000.-TL.
Arka iç kapak 15.000.000.-TL.
Ön iç kapak 20.000.000.-TL.
İç tam sayfa 10.000.000.-TL.
İç yarım sayfa 6.000.000.-TL.

* Abone (3 Sayılı) 600.000.-TL. 'dir. Banka hesabına yatırılan paranın dekontunun aslı veya fotokopisi gönderildiğinde dergi adresinize postalanacaktır.

Banka-Hesap No: Vakıflar Bankası İstanbul/Beyazıt Şubesi 2002275 no'lu hesap.

Yurtdışı abone Ücreti : 20 \$

İRTİBAT ADRESİ : Tolunay TİMUÇİN
Mollafenari Sk. Birol İşhanı Kat : 3
34410 Cağaloğlu / İSTANBUL
Telefon : (0 - 212) 527 29 58

Yardımlarından dolayı Haluk Kargı'ya teşekkür ederiz.

İÇİNDEKİLER

- * Odalar Camii veya Tarihi İstanbul'da Tarihi Bir Eserin Yok Oluşu
Prof.Dr. Semavi EYİCE 2-8
- * Alaşehir Şeyh Sinan Efendi Külliyesi
Yrd. Doç. Dr. Hüsamettin AKSU-
Enis KARAKAYA (M.A) 9-15
- * Keskin Simli Kurşun Madeni İmtiyazı ve Bu Madene Ait Bir Para-Marka
Celil ENDER 16-19
- * Günümüzde İstanbul'un Bazı Tarihi Su Tesislerinin Yeni Kimlikleri
A.Fahir ÖNER 20-21
- * Hayrabolu'da Türk ve İslâm Eserleri
Yavuz TİRYAKİ 22-28
- * "Vergi Parası" Üzerine İkonografik Bir Not
Yrd.Doç.Dr.Uşun TÜKEL 29-36
- * Sultan I. Ahmed Devrinde Kâbe'nin Tamiri
Ahmet Vefa ÇOBANOĞLU 37-38
- * Anadolu'da Bizans Dönemi Camınlığı
Dr. Üzlifaz ÖZGÜMÜŞ 39-43
- * "İki Ulusun Sembolü Lale" Sergisi
Şebnem AKALIN (M.A) 44-45
- * Kandilli'nin Tarihi Çeşme ve Kuyuları
Haluk KARGI (M.A) 46-49
- * Anadolu Gymnasionlarının Gelişimi
Ahmet YARAŞ 50-55
- * Çağlarboyu Anadolu'da Kadın Sergisi
Hülya YILMAZ (M.A) 56-59
- * Talhatan'da Selçuklu Devrine Ait İmam Bekr Türbesi
Kakacan BAYRAM 60-61
- * İzmir-Selçuk Yakınlarında Şirin Bir Köyümüz-Şirince
Altay İŞCEN 62-63
- * İstanbul'un Anadolu Yakasındaki İki Bizans Sarayı Hakkında
Enis KARAKAYA (M.A) 64-65
- * Antik Çağ'da İçki Kültürü; Bira ve Şarap
Hüseyin CEVİZOĞLU 66-74
- * Sardes Nekropol Kilisesi
Enis KARAKAYA (M.A) 75-79

Dergide yayınlanan makalelerin sorumlulukları yazarına aittir. Kaynak gösterilmek kaydı ile yararlanılabilir.



SULTAN I. AHMED DEVRİNDE KÂBE'NİN TAMİRİ

Ahmet Vefa ÇOBANOĞLU

Kâbe'nin, Sultan III. Murad devrinde (1574-1595) tamire muhtaç bir durumda olduğu ve çeşitli sebeplerden dolayı da bu tamirat işinin gerçekleştirilemediği bilinmektedir (1). Daha sonra Sultan I. Ahmed zamanında H. 1019 (= M. 1610/11) yılında şiddetli yağmurlardan dolayı Kâbe'nin doğu ve batı duvarları ile kutsal taş olan Hacerü'l-Esved'in bitişiğindeki duvarda çatlaklar meydana gelmişti (2). Aynı sene emekli Şeyhü'l-İslâm Sunullah Efendi hac dönüşünde Kâbe'nin yıkılma tehlikesinde olduğunu padişaha bildirilmiştir. Bunun üzerine Sultan I. Ahmed Kâbe duvarlarının gerekli tamiratının yapılmasını hassa baş mimarı Mehmed Ağa'dan istemiş ve hazineden gerekli tahsisatın ayrılması için de emir vermiştir (3).

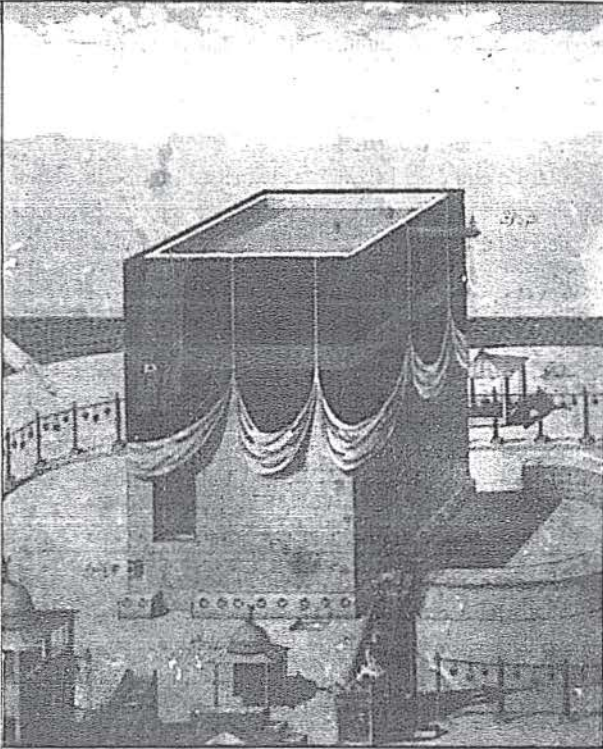
Mimar Mehmed Ağa daha önceki tamirler için hazırlanmış olan ve o zamana kadar padişapta mühürlü olarak saklı bulunan Kâbe'nin ölçülü çizimlerinden fay-

dalanarak demirden iki kuşak ile Kâbe duvarlarının çevrilerek sağlamlaştırılmasını kararlaştırmıştı. Bu iş için onaltı adet kiriş ve köşelerde bunları taşıyacak olan dört parça direk hazırlanmıştır. Alt kat kuşak ve ayakları altın, üst kat kuşak ve ayakları gümüşten işlenmiş levhalar ile kaplanarak süslenmiştir. Ayrıca Sultan I. Ahmed'in emri ile Kâbe için bir tane altından yağmur oluğu ve Kâbe kapısı üzerindeki gümüş kitabe yerine konacak olan altın kitabe yapılmıştır.

Kâbe'ye koyulmak üzere yapılmış olan bu eşyalardan başka Hazreti Halil'ür-Rahman Makamı için yapılmış olan bir yüksek minber ve Ravza-i Mutahhara'ya yapılmış olan demirsiz üç tane altın anahtar ile çeşitli hediyeler önce Edirnekapı dışında Davut Paşa Çiftliği denilen yere getirilerek sergilenmiş, Padişah, vezirler, şeyhülislam, şeyhler, müderrisler, diğer devlet erkânı ve yabancı elçilikler ile halka gösterilmiştir.

Hazırlanan eşyalar ile Mimar Mehmed Ağa yanına kuyumcu, demirci, mimar ve marangoz bölüğünden bir kaç kişi alarak H. 1020 yılı Recep ayı ortası (= M. 1611 Eylül sonları) nda yola çıkmıştır (4).

H. 1 Muharrem 1021 (= M. 4 Mart 1612) pazar günü sabahı güneş doğarken bütün bilginler, fakihler, salih kişiler Kâbe'nin karşısında toplanarak dua etmişlerdir. Daha sonra yağmur oluğunun altında iskele kurulmağa başlanmış ve aynı gün akşamı iskelenin kurulması tamamlanmıştır. Ertesi gün sabah Kâbe'nin çatısı açılarak onarıma başlanmış. Çatıda bulunan yirmiyedi tahtadan yalnızca üç tanesi elden geçirilerek tekrar kullanılabilir hale getirilmiş, geri kalan yirmidört tanesi yeniden yapılarak tavana döşenmiştir. Bu arada eski yağmur oluğu sökülerek yerine yeni oluk konmuştur (5). Kâbe'nin duvarlarında bulunan yıkık yerler onarılmış, daha önceden İstanbul'da hazırlanmış olan direkler ve kuşaklarla duvarlar sağlamlaştırılmıştır. Kapı kemerini yeniden yapılmış, kapının üzerindeki gümüş kitabe kaldırılarak yerine lazurt adı verilen kırmızımsı bir boya ile yazılmış bulunan altın kitabe konmuştur. Kitabede üstte Kur'an-ı Kerim den bir ayet yer alır (6). Altta ise üç beyitlik arapça kitabe bulunur, kitabe şöyledir:





*El-levhu zâ lemna's-turime muceddédâ
Kad beddele's-Sultânu Ahmed ascedâ*

*Kayden lehu min hadîdin zû ciddâ
Allahu en'ame bi'l-muceddidi ve kayyedâ*

*Ulhimtu fi târîhihi lemmâ bedâ
El - levhu za's-Sultani Ahmed ceddédâ*

Anlamı :

Bu levhaki tekrar yenilediğinde
Sultan Ahmed onu mücevherle değiştirdi

Demirden sağlam bir halka ile bağladı
Allah onun yenilenmesini müyesser kıldı

Levha ortaya çıktığı vakit tarihini bulmada ilham olundu
Bu levhaki onu Sultan Ahmed yeniledi (7)

Sultan I. Ahmed'in emriyle devrin baş mimarı
Mehmed Ağa tarafından H. 1 Muharrem 1021. (= M. 4

Mart 1612) tarihinde başlayan tamirat on gün sürmüş ve H. 10 Muharrem 1021 (= M. 13 Mart 1612) tarihinde tamamlanmıştır (8). Bu arada başmüezzin mahfelinin ahşap korkuluğunun da yapıldığı bilinmektedir. Bu korkuluk daha sonra Sultan IV. Murad devri tamirinde yenilenmiştir (9).

Kâbe'den çıkartılan gümüş kitabe, eski yağmur oluğu (10) ve çatıdan sökülmüş bulunan çatlamış tahtaların sağlam yerinden yapılmış olan âsâ bir kılıf içerisine konarak İstanbul'a getirilmiştir. H. 22 Rebiul Ahır 1021 (= M. 22 Haziran 1612) Cuma günü padişahın huzurunda Şeyhü'l-İslâm Mehmed Efendi'nin duaları ile açılıp görülen kutsal eşyalar vezipler ve ulema tarafından Bab-ı Hümayun'dan alınarak Hazine'ye götürülmüştür(11).

Sultan I. Ahmed zamanında Mimar Mehmed Ağa'nın daha önceden hazırlanmış planlardan yararlanarak yapmış olduğu bu Kâbe tamirati devrin restorasyon anlayışını bize aksettirmesi açısından ayrı bir önem taşımaktadır.

NOTLAR

- 1- Orhan Şaik Gökyay, "Risale-i Mimariyye -Mimar Mehmet Ağa- Eserleri", İsmail Hakkı Uzunçarşılı'ya Armağan, Ankara 1976, s.151.
- Tahsin Öz, "Kâbenin Tamirleri", Arkitekt, Sayı: 185-186, İstanbul 1947, s.130.
- 2- Ebu'l Velid M. El Ezrakî, *Ahbar-u Mekke*, Rüşdü Es-Salih Melhas ilavelisi, Mekke-i Mukerreme, H. 1352 (= M. 1933/34) den çevrilen Y. Vehbi Yavuz, *Kâbe ve Mekke Tarihi*, İstanbul 1974, s.201-202, 210-211.
- 3- Orhan Şaik Gökyay, a.g.m., s.151-152;
- Kâbe'de yapılmış olan bu tamirat işi için 80.000 dinar altın harcanmıştır. Bkz: Ebu'l Velid M. El Ezrakî, a.g.e., Rüşdü Es Salih Melhas ilavelisinden çeviren Y.V. Yavuz, a.g.e., s.202.
- 4- Orhan Şaik Gökyay, a.g.m., s.155, (Mustafa b.İbrahim, *Zübdetü't-Tevârih*, T.K.S.M. Kütüphanesi Revan 1304 y.123 a vd.).
- 5- Çeşitli zamanlarda değiştirilen Kâbe'nin yağmur oluğunun altın ile kaplanması altın oluk olarak anılmasına sebep olmuştur. Bunun için bkz:
- Ahmet Özel, "Altın Oluk", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C. 2, İstanbul 1989, s. 537-538;
- Orhan Şaik Gökyay, a.g.m., s.152,155;
- Ebu'l Velid M. El-Ezrakî, a.g.e., Rüşdü Es-Salih Melhas ilavesinden çeviren Y.V. Yavuz, a.g.e., s.209 da IV. Murad devrinde yapılan tamiratta H. 29 Şaban 1040 (=M. 2 Nisan 1631) Çarşamba günü sökülen olukta H. 1020 (=M.

1611/12) tarihi ile Sultan I. Ahmed'in adının yazılı olduğu ve oluğun tahtadan olup görünen yarı kısmının gümüş kaplama üzerine altın tezyinatın bulunduğu belirtilir.

- 6- Kur'an : Ali İmran Suresi III/96: ayet. *İnne evvele beytin vudi'a limmâsi lillezî hibekketu mübareketen ve huden lil 'alemîn*. "Doğrusu insanlar için ilk yapılan ibadet evi şüphesizki Mekke'de bulunan çok mübarek ve alemlere hidayet olan Beyt'tir".
- 7- Kitabeyi okuyup tercüme eden Doğan Yavaş ve Hüseyin Yazıcı'ya teşekkür ederim.
- Ebu'l Velid M. El-Ezrakî, a.g.e., (Rüştü Es Salih Melhas ilavelisinden çeviren Y. Vehbi Yavuz), a.g.e., s.211. Kitabe Ebcele hesabı ile H. 1022 (= M. 1613) tarihi çıkmaktadır.
- 8- Orhan Şaik Gökyay, a.g.m., s.155-156 (*Zübdetü't Tevârih ve Naima Tarihi* nden).
- 9- Ebu'l Velid M. El Ezrakî, a.g.e., Rüşdü Es Salih Melhas ilavelisinden çeviren Y.V. Yavuz, a.g.e., s.211.
- 10- Orhan Şaik Gökyay, a.g.m., s.156'da eski yağmur oluğunun Mekke Emiri Ahmed'in yaptığını belirtir, (Katip Çelebi, *Fezleke*, C. I, 351 den naklederek);
- Ahmet Özel, a.g.m., s.538'de bu oluğun Kanuni Sultan Süleyman tarafından Kâbe'ye konmak için H. 960 (= M. 1553) yılında Mekke Emiri Şerif Şehabeddin Ahmed'e gönderilen gümüş oluk olduğunu belirtir.
- 11- Orhan Şaik Gökyay, a.g.m., s.156, (Katip Çelebi, *Fezleke*, I, 351'den).